

Ilon Wiklandi juubeli puhul

näeb Iloni Imedemaal tema vähem tuntud töid. Lk 3

Haapsalu raudteemuuseum

pani kokku näituse mootorrongidest. Lk 5

Lääne Elu

EESTI VANIM JÄRJEPIDEVALT ILMUNUD SÕLTUMATU AJALEHT

LAUPÄEV, 14. DETSEMBER 2024 | NR 144 (5134) | 1,50 €

Adam Cullen

tõlkis Lennart Meri

„Hõbevalge“ inglise keelde. Lk 4

PIKALT OODATUD

Haapsalu investeerib järgmisel aastal tänavate remonti

Haapsalu 2025. aasta investeeringutest võtab lõviosa teede remont, millest suurim on Metsa tänava ümberehituse lõpuni viimine.

MALLE-LIISA RAIGLA
malleliisa@le.ee

Kokku on investeeringutest järgmisel aastal plaanitud 2,3 miljonit eurot, millest teede remondile kulub 1,5 miljonit eurot. „Kõik on hädavajalikud tööd,” ütles Haapsalu aselinnapea Innar Mäesalu.

Keeruline koostada

Plaanitud teetöödest suurim on Metsa tänava remont, mille kuluks on plaanitud 900 000 eurot. Haapsalu linnavalitsuse finantsjuht Martin Schwindt selgitas, et praegu ei ole remondi maksumus veel teada, kuid sellise summaga on arvestatud.

Mäesalu sõnul on Metsa tänava põhiprobleem sademeveetrasside puudumine. „See on põhjus, miks vesi jääb tänavale, autod pritsivad hoonetele ja need hakkavad mädanema,” rääkis Mäesalu.

Linnavalitsus plaanib remontida ka Lihula maantee kuni suure trummini. Mäesalu sõnul on järgmiseks aastaks plaanitud teelõigu ehitus keerukam kui tänavune, sest peale- ja mahasoite on rohkem.

Veel saavad järgmisel aastal korra Uus-Sadama tänav ja ehitatakse välja Väikese viigi ümber kulgev kergtee. Viimane oli plaanitud selleks aastaks, kuid rahanappuses liikati see järgmisesse. Samuti lükkus järgmisesse aastasse Keslinna lasteaedade köögi remont.

Varem jutuks olnud Haapsalu veekeskuse, pitsikeskuse ja uue linnavalitsuse maja ehituse või remondi jaoks linnaeelarves järgmiseks aastaks raha pole

Haapsalu 2025. aasta suurim investeering on Metsa tänava remont.

MALLE-LIISA RAIGLA

leitud. Schwindti sõnul viiakse need plaanid ellu, kui saadakse riigilt toetust, kuid sel juhul kanduvad need kulud ülejäärgmisesse aastasse.

Investeeringute katteks võtab linnavalitsus 1,9 miljonit eurot laenu. Viimastel aastatel on olnud võetav laen samas suurusjärgus kui tagasimakstav laenusumma, kuid tuleval aastal ületab võetav laen tagasimakstavat summat 0,6 miljoni euro võrra.

Võrreldes aasta eest koostatud tänavuse linnaeelarvega oli Schwindti sõnul järgmise aasta eelarvet keerulisem kokku panna, sest tulud ei kasva enam võrreldes kuludega nii kiiresti kui varem.

„Kõikide allasutuste ja töötajate soov ei suuda täita, peame lähtuma reaalsuse piiridest,” ütles Schwindt.

Linna tulud pisut siiski tõusevad. Prognoosi järgi kasvab tulu-

maksu laekumine 7,7 protsenti – samasse suurusjärku jääb ka Schwindti sõnul keskmine palgakasv ja nn Robin Hoodi seaduse järgi tõuseb pensionidelt makstav tuluosa.

Suur laen

Seoses maamaksu tõusuga laekub linnale maksuraha 200 000 euro võrra rohkem ning euribori langemisest võidab linnavalitsus ligi 150 000 eurot.

Palgatõusu enam kui 600 linnavalitsuses ja linna allasutuses töötaval inimesel oodata ei ole. Palk tõuseb umbes 140 töötajal, kes teenivad riiklikult kehtestatud alam-palka. Samuti tõuseb palk üksikute ametikohtadel. „Lootust, et palgad tõusevad kõigile protsendiga, ei ole,” ütles Schwindt.

Haapsalu linnavalitsuse tulud on järgmisel aastal 26,6 miljonit eurot, millest 16 miljonit laekub tulumaksust. Linna järg-

mise aasta põhitegevuse kuluks on plaanitud 24,7 miljonit ja investeeringuteks 2,3 miljonit eurot. Vabade vahendite jääk järgmise aasta lõpuks on 190 000 eurot.

Järgmisel aastal võtab Haapsalu linnavalitsus 1,9 miljonit eurot laenu ja laenude tagasimakse on järgmisel aastal 1,3 miljonit eurot. Linnavalitsuse netovõlakooormus on 63,2 protsenti ehk 16,8 miljonit eurot.

Vormsi kaotas volikogu istungitasu

Vormsi vallavolikogu liikmed otsustasid reedel pärast pikka ja tulist arutelu, et istungitasu nad enam ei saa.

Tasu kaotamise poolt oli neli, vastu kolm volinikku.

„Tasuta volikogus töötamine on demokraatiat pärssiv,” ütles Vormsi vallavolikogu liige Tanel Viks istungil. Viks märkis, et selleks kulutatakse aega ja bensiini, mida 20 eurot küll ei korva, aga asi on põhimõttes ja mõnel ehk ei olegi võimalik ilma tasuta volikogu töös osaleda. „Me peame andma võimaluse kõigile, aga teie tahate demokraatiat kätkestada,” ütles Viks.

Vormsi vallavolikogu liige Madli Paulus märkis, et saare eelarve on väga pingeline. „Need tasud on kehtestatud vaid selleks, et hoida ühte volinikku rõõmsana. Miks me tekitame oma vallale sellist halduskoormust?” küsis Paulus. „Demagoogiline jutt demokraatia kätkestamisest kõlab säravalt, aga on sisutühi. Volikogu liikme töö on ühiskondlik panus.”

Alles pool aastat tagasi otsustas Vormsi vallavolikogu, et volinikud hakkavad saama 20 eurot istungi kohta ja veel 20 eurot volikogu komisjoni koosolekul osalemise eest. Volikogu esimehe tasu oli sada eurot kuus. **KAIE ILVES**

Lääne malevat hakkab juhtima major Jaanus Tuulik

Uuest aastast saab vahepeal oma juhita olnud kaitseliidu Lääne maleva pealikuks major Jaanus Tuulik.

Millal uuele pealiku lipp pidulikult üle antakse, ei osanud kaitseliidu peastaabi strateegilise kommunikatsiooni osakonna ülem major Arvo Jõesalu veel öelda.

Tuulik on Lääne maleva kaitseliitlastele varasemast tuttav.

„Uus pealik on Kullamaa mees,” ütles kaitseliidu vanematekogusse kuuluv Aksel Heidemann. „Tuulik on meil [Lääne malevas] korra olnud juba, oli maleva tagalaülemaks,” lisas ta. Piirivalveohvitseriks õppinud Tuulik lahkus piirivalvest

Jaanus Tuulik.

ERAKOGU

2007. aastal, kui piirivalve liideti politseiga. Esialgu oli Tuulik reservis, kuid 2011. aastal kutsuti ta kaitseliitu.

Tuulik oli Lääne maleva tagalaülem aastatel 2011–2013.

„Kuna ta on töökas vend, siis kutsuti ta meilt ruttu kaitseväge,” lausus Heidemann.

„Praegu olen diviisi staabi tagalaosakonna logistiliste operatsioonide ohvitser,” ütles major Tuulik Lääne Elule. Tallinnas paiknev diviisi loodi kaks aastat tagasi.

„Asjalik mees,” nentis Heidemann. „Ma arvan, et tal on võimalus oma meeskond luua.”

Tuulik on enese jaoks teinud plaani, et ta on maleva-

pealik kuni oma 50. eluaastani. „Kolm aastat. Esialgu ei ole rohkem plaani teinud,” lausus Tuulik.

Kaitseliidu Lääne maleva pealik major Kristjan Muld lahkus 1. novembrist omal soovil ametist.

Oktoobri lõpus ütles major Jõesalu Lääne Elule, et major Muld on otsustanud jätkata oma teenistust kaitseväs.

Lääne malevat juhib praegu ajutiselt, kuni uue pealiku ametisse astumiseni kaitseliidu Pärnumaa maleva pealik ja Lääne maakaitseringkonna ülem kolonelleitnant Rigo Paimla.

URMAS LAURI

● JUHTKIRI

Valimiste aasta eelarve

Haapsalu linnavalitsus lasi 2021. aastal remontida poole Metsa tänavast. Remondi lõpuni viimiseks küsiti seejärel raha transiitide toetusest, kuid tulutult. Remondiplaan jäi soiku. Kuni tuleva aastani, mis on kohalike omavalitsuste valimiste aasta. Sobivalt enne valimisi viiakse remont lõpuni, kasutades selleks linna enda eelarve raha.

Remondi jätkamine on väga hea uudis Metsa tänava elanikele, kelle seas on kindlasti palju valijaid. Arvatavalt rohkem valijaid kui näiteks nende seas, kes võidaks uuest pitsikeskusest, mis eelarvesse ei mahtunud. Ei mahtunud ka uus linnavalitsuse hoone, mille ehitusest võidaks kõigepealt linnavalitsejad ise, kes end niigi tagasi valivad.

Teisisõnu torkab Haapsalu tuleva aasta eelarvest silma, et see on eelkõige valimiste aasta eelarve, kus investeringute seas on esikohal see, mis võib tõenäoliselt kõige rohkem häali tuua. Valimistejärgse aasta eelistustesse võib panna juba näiteks uue raekoja või pitsikeskuse.

Kahtlemata on see ka muudes omavalitsustes levinud trend, et valijatele meeldivamad objektid jõuavad eelarvesse enne valimisi ja vähem meeldivad pärast. Ja kahtlemata salgavad poliitikud ise maha asjaolu, et nad investeerimiseelistusi valimistsükli järgi seavad. Ometi – nii see on.

Sedasorti häältepuudmist võib mõista. Kohalikele poliitikule pole loomulikult võõrad inimlikud pahed ja voodused, sealhulgas soov meeldida teistele just siis, kui see endale kasulik on. Nii ei taha Lääne Elu linnavalitsust eelarve pärast sugugi tänitada. Pigem pane me valijaile südamele, et järgmisel sügisel valida minnes tuleb mäletada ka muid omavalitsuse tegemisi kui Metsa tänava remonti.

● TEISED LEHED

Nii viletsat riigiäppi võinuks mitte välja anda

EESTI PÄEVALEHT. Riigiäpp või riigikäkk? Äsja välja antud „mänguasi” on teenuse puudumisest isegi halvem, sest pooliku teostuse pärast ei pruugita tulevikus võtta kasutusele sedagi, mis toimib, kirjutab Eesti Päevaleht oma juhtkirjas.

Eesti esimene ametlik riiklik mobiilirakendus eesti.ee peaks tooma suure osa riigiportaali teenuseid mugavalt mobiilseadmesse, võimaldades vastu võtta ohuteavitusi. Praegu äpist erilist kasu ei ole, lihtsalt tore vaadata.

Pigem näib, et riigi arendajatel on ideed lõplikult otsa saanud. Välja ei suudetud mõelda mitte ühtegi uut teenust, mis oleks loodud just mobiiltelefoni omadusi ja võimalusi ära kasutades. Pandi lihtsalt vähe teise ümbrisse juba eesti.ee riigiportaalis olev info, mida saaks vaadata ka mobiili veebilehitsejas.

Milleks siis üldse äpp juba ennatlikult käivitada? Kui mõni erafirma tuleks välja tootega, millel puudub igasugune funktsionaalsus või mis on lihtsalt poolik, siis kirjutaks ta olenevalt suurusest kas suure hulga raha korstnasse või alla oma pankrotiteatele. Vähesed on valmis pärast praaktootega tutvumist „käkk 2.0” uuesti proovima.

● LAUSELAEN

„Just väikesaartel võib tekkida olukord, kus vähemusse jäänud püsielanikud enam kohaliku elu üle otsustada ei saagi.”

Vormsi postiljon ja kunagine vallavanem **Ene Sarapu**.
Lääne Elu, 12. detsember 2024

NÄDAL

2024

MEHED, PIDAGE VASTU!
KINGITUSTENI ON JÄÄNUD VAID KÜMME PÄEVA.

Vabadus võidab, kui selle pärast võidelda

Kõlab kulunult, aga kõige pimedam on enne koitu. Just praegu tundub, et õrnalt hakkab taevast ühest servast heledamaks tõmbuma, mis siis, et viimased ajad on aina läinud pimedamaks, külmemaks ja rusuvamaks.

Muidugi ei pea ma silmas kolme kuu jagu kestvat Eesti novembrit. Ajaloo viimased kümnendid on pakkunud vähe optimismi ning usku vabaduse peale jäämise suhtes. Eesti on selle maailma osa, otsest ja vaimselt.

Ida suunas peab inimliku palge kaotanud Venemaa jõhkrat sõda Ukraina vastu, saates iga päev surma sadu mehi. Kodumaad kaitstes on hukkunud 43 000 Ukraina sõdurit, üks linn teise järel on rusudes, riik valguse ja soojata. Pokrovski all käib neil tundidel katkematu lahing, mis on võrreldav teise maailmasõja kõige verisemate hetkedega, ja lootust on napilt.

Lääne pool on elu pealtnäha hea. Pinna all on paraku hirm majanduse käekäigu pärast, hirm vähestest laste pärast, hirm kultuuri püsivuse pärast. Usalduse kadu valitud poliitikute, nende vastutustunde ja tarkuse suhtes. Enesekindluse puudumine, klammerdumine vanade kirikute aseainetesse, vabaduste ahenemine, konformismi võidukäik ning julguse tühistamine. Iha kontrollitud ühiskonna järele, vaba eneseteostuse hinnaga.

Kõige selle tõttu on lausa uskumatu näha ümberlõkkamatut toetust, et taas kurjuse impeeriumiks saanud Venemaa jõul on piirid, ja palju kitsamad, kui nad ise paista lasid.

Süüriat valitsenud Assadi perekonna ning Nõukogude Liidu ja hiljem Venemaa suhe kestis üle 50 aasta. Nii Hafez al-Assad kui ka Leonid Brežnev on ammu surnud, kuid diktatuuride koostöö Lähis-Idas elas üle

ANVAR SAMOST
kolumnist

nii Nõukogude Liidu kokku kukkumise kui ka Araabia kevade ja sai alates 2011. aastast koos Süüria kodusõja ning Venemaa agressiivse hoiaku varjamatuks muutumisega uue vormi ja jõu.

Venemaa näitas end Lähis-Idas ja kogu maailmas, eriti selle mittevabas osas, võimeka ja halastamatu sõjalise jõu eksportijana. USA ehk vaba maailma juhtiv riik joonistas punaseid jooni liivale. Eriti nõrgana hakkasid Ühendriigid paistma president Joe Bideni administratsiooni ajal – ja seda mitte ainult Afganistani maha jättes ja Venemaale Ukraina suhtes julgustavalt mõjudes, vaid ka oma ühiskonna sisemises segaduses, nõrkuses ja eneseseisu tasalülitamises.

Ja nüüd äkki saime näha, kuidas Kreml silmi peites hülgas oma liitlase, seisid jõuetult, sama hästi kui sekkumata mõne päevaga Süüria režiimi võimukeskused hoivanud mässuliste võidukäiku. Ajastu lõppes, Venemaa osutus nõrgaks, võimetuks pidama suure sõja kõrval üht väiksemat sõda, killustunud ja juhuslikku laadi vastasega. See annab lootust, et lagunemine Kremli ja sõja lõpp Venemaa sisemisest nõrkusest tuleneva-

tel põhjustel võivad tulla sama ootamatult ja kiiresti.

Jääb küll Eestist kaugeks, kuid lisaks Venemaale endale on alasti Iraani režiim, mis samuti on kestnud terve ajastu. Iisrael, keda Iraan 7. oktoobri rünnakuga üritas lüüa, toestas, et demokraatiad on vastasseisus diktatuuridega võidukad siis, kui ei pelga vabaduse kaitseks jõudu rakendada.

Sarnast vaadet omab juba kuu aja pärast vaba maailma liidri kohale asuv USA uus president Donald Trump. Loomulikult ei tea keegi, kuidas Trump oma teisel ametiajal tegelikult valitseb, ka tema ise mitte. Aga üle poole Ameerika rahvast usub, et nende riigil on uut lootust. See on suur asi.

Seega on raske mitte näha märki vaid üks öö enne Assadi ajastu lõppu Valguse linnas, Euroopa südames toimunud Notre-Dame'i katedraali põlengu järgsel taasavamisel aset leidnud lääne väärtusi kandvate riikide juhtide kohtumises. Pea tuhandeaastase ajaloo kirik oli valge ja helge ning seal võis tunda enesekindlust ja usku vabaduse tulevikku. Ei pidanud olema kristlane, et seda kogunemist jälgides tajuda ajaloo tükset.

Vaba lääne väärtused on alati põhinenud julgusel ja enesekindlusel. Selle vastased on tihti väga edukalt otsinud meie hirme, ära kasutanud valehäbi, hirmu ja ahnust – aga jäänud alla. Nagu ütles Ronald Reagan: „Vabadus pole kunagi enam kui põlvkonna kaugusel kadumisest. Vabadus ei ole päritav, seda tuleb kaitsta ja selle pärast võidelda.”

● See annab lootust, et lagunemine Kremli ja sõja lõpp Venemaa sisemisest nõrkusest tulenevatel põhjustel võivad tulla sama ootamatult ja kiiresti.

● 95 AASTAT

Iloni Imedemaa tähistab Wiklandi juubeliaastat

Iloni Imedemaa avas reedel Ilon Wiklandi juubeliaasta, mis toob Haapsallu illustraatori seni nägemata tööd ja uue lavastuse kunstniku elust.

MALLE-LIISA RAIGLA
malleliisa@le.ee

Tuleva aasta 5. veebruaril saab rahvusvaheliselt tunnustatud illustraator Ilon Wikland 95aastaseks. „95 on nii ilus number, et seda tasub tähistada mitte ainult Haapsalus, vaid koostööpartnereid abiga oleme selle suuremalt ette võtnud,” ütles Iloni Imedemaa juhataja Maarja Kõuts.

Haapsalu ja Läänemaa muuseumide juhi Anton Pärna sõnul on Wiklandi joonistused sellised, mis ühendavad põlvkondi. „Me ei tule tihti selle peale, et Astrid Lindgren ja Ilon Wikland murdsid ka omal kombel läbi raudse eesriide,” ütles Pärn. Tema sõnul on Lindgren ja Wikland loonud Läänemere ääres elavatele naabritele ühise lapsepõlve.

Kui Lindgreni loodud tegelased Karlsson ja Väikevend, röövlitütar Ronja, Bullerby lapsed, Lärmisepa tänava Lota, vennad Lövistid, Kartulilapsed ja paljud teised tegelased on saanud oma välimuse tänu Wiklandile, siis Kõuts rõhutas, et Wiklandi looming on tegelikult olnud palju suurem. „See töövõimekus, mis tal on olnud – uskumatu. See maailm on palju suurem,” ütles Kõuts.

Kõuts tõi välja, et 1950ndatel tegi Wikland hoopis romantilises võtmes joonistusi ajakirjades ning ta on kujundanud ka veinipudelitele. Sellised tööd on praegu Wiklandi tütarde kogudes. Neil on ligi 1000 tööd, mida seni pole avalikult näidatud ja millest osa tuleb järgmise aasta suvel Iloni Imedemaa näitusele. Millised tööd täpselt Haapsallu jõuavad, Kõuts ja Pärn veel öelda ei osanud.

„Ilon oli väga valiv, kõiki pilte ei tahtnud ta ka meile muuseumisse anda, sest need polnud piisavalt head,” ütles Kõuts. „Iloni eesmärk oli anda Haapsalusse oma

Iloni Imedemaa juht Maarja Kõuts tutvustas uut juubelilogo, millest läbi vaadates näeb Ilon Wiklandi töid.

MALLE-LIISA RAIGLA

parimatest parimad tööd,” lüüsis Pärn. Muuseumijuhtide sõnul on aga oluline näidata ka kunstniku varasemaid töid, et saaks jälgida tema arengut.

Lisaks uute töödega näitusele valmib suveks ka teatri Piip ja Tuut käe all uus Iloni elust rääkiv lavastus. „Võtavad aluseks Iloni lapsepõlvest rääkivad raamatud,” ütles muuseumi haridusjuht Anne Suislep. Lavastuses mängivad Haide Männamäe ja Toomas Tross, noore Iloni rollis on Emma Tross, lavastuse dramaturg on Indrek Koff ja helilooja Siim Aimla.

Juubeliaastal ilmuvad Iloni enda lapsepõlvest jutustavate raamatute „Pikk, pikk teekond” ning „Sammeli, Epp ja mina” kordustrükkid ning kunstiajaloolane Vappu Thurlow annab välja ees-

ti- ja ingliskeelse kogumiku Wiklandi elust ja loomingust.

Iloni sünnipäeval, 5. veebruaril antakse Iloni Imedemaa traditsiooniliselt üle temanimeline noore kunstniku preemia. Konkursile on aega töid esitada 13. jaanuarini.

Kunstniku juubelit ei tähistata mitte ainult Haapsalus, vaid ka Rootsis ning Tallinna ja Stockholmi vahel ühendust pidaval Tallinki laeval. 15. veebruaris avatakse Stockholmis Prins Eugens Waldemarsudde muuseumis näitus, mis tutvustab illustreatoreid Ilon Wiklandi, Tove Janssoni, Linda Bondestami ja Pija Lindenbaumi töid. Näitus jääb avatuks 17. augustini 2025.

1944. aastal põgenes toona 14aastane Ilon Haapsalust Rootsi. 1953. aastal tutvus ta Astrid

Lindgreniga ja sealt algas nende aastakümnete pikkune koostöö, millega Wikland joonistas end kultuurilukku.

2004. aastal kinkis Ilon Wikland oma raamatuillustratsioonide originaalid Eestile. 2006. aastal avati Haapsalus Ilon Wiklandi galerii ning 2009 teemakeskus Iloni Imedemaa, mis säilitab kunstniku ligi 1000 originaalteost.

Ilon Wikland elab Stockholmis äärelinnas pansionaadis ja teda esindavad läbi Ilon Wikland AB tütre Helene, Fredrika, Anna ja Birgitta.

5. detsembril pälvis Ilon Wikland 2024. aasta Rootsi-Eesti koostööauhinna. Eesti-Rootsi koostöökoja välja antav tunnustus rõhutab Iloni sügavaid kunstisidemeid Rootsi ja Eesti vahel.

Noarootsi kogudus ja osavald vaidlevad Rooslepa kabeli üle

Noarootsi osavallakogu ei taha Noarootsi kogudusega sõlmida lepingut Rooslepa kabeli kasutamiseks pühakojana.

Oktoobris pöördus Noarootsi kogudus osavalla poole sooviga sõlmida leping Lääne-Nigula vallale kuuluva Rooslepa kabeli kasutamiseks. Novembris arutas lepingu sõlmimist Noarootsi osavallakogu ja otsustas, et ei pea kabeli kitsalt pühakojana koguduse kasutusse andmist põhjendatuks.

Osavallakogu põhjendas otsust sellega, et kinnisvarana kuulub Rooslepa kabel Lääne-Nigula vallale, on 2006. aastal korda tehtud EASI ja Rootsi kuninga fondi toel ning Noarootsi valla rahaga. Arutelus kõlas ühe põhjendusena ka asjaolu, et järgmisel aastal on SA Läänemaa eestvedamisel välja töötamisel turismituur „Rannarootsi radadel”, mille üks peatuskoht on ka Rooslepa kabel.

Siiski leidis osavallakogu, et jumalateenistuste pidamine ja kiriklike ürituste korral-

Rooslepa kabel.

URMAS LAURI

damine kabelis on positiivne ja vajalik.

Noarootsi koguduse hooldajaõpetaja Kristo Hüdsi, kes lepingu sõlmimise sooviga osavallakogu poole pöördus, ütles Lääne Elule, et seni tegutsenud kogudus kabelis suusõnalise kokkuleppe alusel. „Inimesed vahetuvad nii siin kui ka seal ja oluline oleks ikkagi, et suhted oleksid selged. See, et siiani on asi toiminud, on kõik õige, aga lahtisi otsi on ka palju,” ütles

Hüdsi. „Lepingut on vaja, et oleks õigused ja vastutus paigas ning selge, kes millega tegeleb,” lüüsis ta.

Osavallakogu oma otsusest Hüdsit ei teavitanud. „Meie koguduse juhatuses oli see arutluses ja nii ma nende otsuse üles otsisin. Nüüd ei teagi, kuidas edasi. Lepingut peaks hakkama ette valmistama ju ikkagi omanik,” ütles Hüdsi.

Kirikuõpetaja sõnul hämmastab teda otsuse sõnastuses

fraas „kitsalt pühakojana”. „Oma nõudmised pühakodadele ju on, aga minu meelest mitte midagi eriti karmi – alkoholi ja narkootikumide tarvitamine pühakotta ei kõlba ja lapsed on alati teretunud,” ütles ta. Kirikuõpetaja sõnul on kahju, et osavallakogu ei kutsunud Rooslepa kabeli teema arutamise juurde koguduse esindajat. „Otsuses välja toodud „Rannarootsi radade” programmiga on Noarootsi kogudus ju ka seotud,” ütles ta.

EELK Lääne praost Kaido Saak sõnas, et kõige olulisem on ikka omavaheline suhtlemine. „Võibolla on osavallakogus pisut kirikugauged inimesed. Vaevalt et osavald Rooslepa kabelis millegi väga kummalisega kavatses tegeleda,” ütles Saak.

Lääne-Nigula osavallavanem Aivo Hirmo tunnustas, et niisugune otsus tehti. „Jah, ega me seda tõepoolest neile [kogudusele] esitanud ole. Oli mõte koos maha istuda ja arutada, mis edasi,” ütles Hirmo. ANDRA KIRNA

Haapsalu sai taas piiskopi

Esmaspäeval valis Eesti apostlik-õigeusu kiriku (EAÖK) püha sinod Tallinna piiskopkonna abipiiskopiks preester munk Damaskinos, kes hakkab kandma Haapsalu piiskopi tiitlit.

Haapsalu koguduse preester Jüri Ilves ütles, et EAÖKs ei tähenda linna nimi, et abipiiskop seal resideeruks, vaid see on osa tiitlist.

„Haapsalu on ajalooliselt oluline õigeusu kogudus ning ka tänapäeval elav ja aktiivne kogudus, mis kannab välja abipiiskopi tiitli,” ütles EAÖK Tartu piiskop Eelija, kes on ka uue piiskopi valinud sinodi liige. „EAÖK Tallinna peapiiskopkonnal on olulised linnakogudused peale Tallinna Haapsalus ja Valgas. Tiitel oli metropoliidi valida ning ta kaldus Haapsalu poole, sest see on Tallinnale lähemal. Õigeusu kirikus ei pühitseta piiskoppi lihtsalt niisama, linna nime mainimata. Piiskop on alati mõne linna piiskop,” selgitas piiskop Eelija.

Haapsalu piiskop pühitsetakse ametisse 12. jaanuaril Pärnu Issandamuutmise kirikus piiskoplikul liturgial. Preester munk Damaskinos Olkinuora on sündinud 1985. aastal. Ta on teoloogia-, filosofo- ja muusikateaduse magister ning teoloogiadoktor. Damaskinos pühitseti mungaks kaheksa aastat tagasi Athose mäe Ksenofontose kloostris ja sai preestriks 2018. aastal. Isa Damaskinos suhtleb kümnes keeles, räägib ka eesti ja vene keelt ning lisaks loeb kuues klassikalises keeles. Ta on Ida-Soome ülikooli süstemaatilise teoloogia ja patristika ehk kirikuisasid uuriva teoloogia osa lektor ja Helsingi ülikooli dotsent. EAÖKs on seni kolm piiskoppi: Tallinna ja kogu Eesti metropoliit Stefanus, Pärnu ja Saare piiskop Aleksander ja Tartu piiskop Eelija. Varem pole EAÖKs Haapsalu piiskoppi olnud. ANDRA KIRNA

Linnavalitsus plaanib korrespondendipunkti toetuseks korjandust

Haapsalu linna pea Urmas Sukles pakkus ERRi juhataste esimehele Erik Rooselele välja idee, et rahvaalgatuse korras kogutaks Läänemaa ja Hiiumaa inimestelt annetusi sinise korrespondendipunkti säilimiseks.

„Olen nõus oma isiklikust rahakotist annetama,” ütles Sukles. Tema sõnul pakkusid ideed talle välja Läänemaa inimesed. „Ei ole minu idee,” tunnistas Sukles. Linna pea arvas, et korrespondendipunkti säilimise aastane kulu oleks 30 000 euro ümber aastas ehk iga Lääne- ja Hiiumaa elaniku kohta euro.

Suklese sõnul on ta saatnud laiali palju kirju, kuid konkreetset vastust pole ta korrespondendipunkti püsijäämist kohta saanud. Enamasti suunatakse ta küsimusega järgmise inimese jutule. Vaid esialgselt ideele, et

Läänemaa ja Hiiumaa omavalitsused oleksid raha kokku pannud ja korrespondendipunkti eest maksnud, on saadud vastus: omavalitsused maksta ei või, sest siis ei säili erapooletus. „See on rahvaalgatus. Kui rahva raha ei taha, siis ei taha,” ütles Sukles.

Enne korjanduse korraldamist ootab Sukles ära ERRi juhi ja nõukogu vastuse.

ERR teatas 27. novembril, et peatab 1. jaanuarist Läänemaa korrespondendipunkti töö ja koondab Läänemaa uudiseid vahendanud Juhani Hepneri. Järgmisel päeval kirjutasid omavalitsusjuhid pöördumise korrespondendipunkti säilimise toetuseks. Sama on teinud ka Läänemaa kultuurinimesed ja raamatukoguhoidjad.

MALLE-LIISA RAIGLA

ITALIA MUSIKA FESTIVAL

UMBERTO TOZZI & ORCHESTRA

31. MAI 2025 HAAPSALU PIISKOPILINNUS

L'ULTIMA Notte zosa

VIIMANE TUURI!

SUSANNA ALEKSANDRA & TITOKS / BEATI MANDOLINI

info itaaliafestival.ee piletid Piletilevi ja Piletitasku

monster MUSIC saku

● SUURTEOS

Haapsallane pani Lennart Meri „Hõbevalge” inglise keelde

Haapsalus elav tõlkija ja luuletaja, ameeriklane Adam Cullen pidi võtma mõtlemisaega, kui talle pakuti Lennart Meri suurteose tõlkimist.

ANDRA KIRNA
andra@le.ee

Adam Cullen, millal alustasite „Hõbevalge” tõlkimist?

Esimest korda oli sellest juttu 2022. aastal, kui [Lennart Meri poeg] Mart Meri mulle kirjutas. Selleks ajaks olid tal juba kokkulepped rahastaja ja teiste osalistega olemas. Olin see viimane lüli.

Mõtlesin, aga mitte liiga pikalt. Kohe esimene mõte oli: jah-jah, muidugi teen, siis aga tuli mõistus pähe ja võtsin endale mõtlemisaega. Tõlkijana ei tahtnud end nii ära kurnata, kui pole päris kindel, et niisugune asi tõesti ilmub. Füüsilisel kujul ja väarikalt.

Õnneks oli tõsi taga ja kokkulepe Inglismaa kirjastusega Hurst Publishers olemas. Praeguseks on keeleteoimetus tehtud, kinnitatud-kooskõlastatud ja ilmselt kujundatakse.

Tõlkisin selle briti inglise keelde. Nende lauseehitus on pisut teistsugune ja seda aitas keeleteoimetaja siluda.

Kas olite „Hõbevalget” varem lugenud?

Nii ja naa, umbes aastal 2009 või nii alustasin, aga jõudsin umbes sajanda leheküljeni. Üritasin ise lugeda, sest see on niisugune tüvitext. Kui hakkasin tõlkima, võtsin raamatu kätte ja leidsin üles koha, milleni olin lugedes jõudnud. Edasi lugedin umbes peatüki ette, nii et peaaegu paralleelselt lugedin ja tõlkisin.

Esimesel korral, kui lugedes lõpuni ei jõudnud, tekkis aukartus. See tundus nii teaduslik, ja eks ta on ka.

Mart Meri usaldas mulle, et Lennart olevat hiljem soovinud, et „Hõbevalge” oleks eesti keeles loetavam ja et luuletaja või kirjaniku osa selles raamatus oleks teaduri-uurija omaga võrreldes suurem, kui ilmumise ajal sai.

See töö oli loomulikult väga keeruline. Tõlkimine üldse on niisugune, et saad tekstiga väga lähedal tuttavaks, pead minema nii süvitsi, et oledki mingis mõttes nagu autori peas.

Kui jõudsin umbes poole peale, siis sain aru, et miks ta [Lennart Meri] nii tahtis.

Inglisekeelne tõlge on ikkagi kohandatud nii, et see on loetavam. Loodetavasti jõuab see lähemale sellele, mida Lennart taotles või millele ta hiljem mõtles.

Ikkagi, mis mõtteid selle lugemine esimesel korral tekitas? Eestlased räägivad „Hõbevalgest” sageli.

Oh, kes seda enam mäletab! Teadsin, et see on tähtis tekst ja paks oli see raamat ka.

Sain aga kiiresti aru, et ega paljud eestlased ole seda eriti lugenud. Vähemalt mitte lõpuni, aga kõik teavad – jaa-jaa-jaa, „Hõbevalge”. Aga mis seal on – ei no...

Huvitav oleks kasvõi tänaval küsida, millest räägib „Hõbevalge” või mis osad on seal, millised teemad. See ei ole ainult Phyteas

Lennart Meri „Hõbevalge” inglise keelde tõlkija Adam Cullen oma kohviku Pagu uutest ruumides Haapsalus.

ANDRA KIRNA

ja Thule, mida on ainult üks kolmandik, siis on Hõbevalge tee ja Revali kaardistamine ka. Mingis mõttes ei ole need osad ka originaalis väga sujuvalt kokku traageldatud. Kaali kraatrist ja Thulest ehk esimest osa on vist inimesed rohkem lugenud.

Esimesel katsel ei olnud mu eesti keel nii hea, ma ei saanud võibolla kõigest aru. Meri kirjutab ju päris keeruliselt, isegi sündinud eestlase jaoks. Aga tal on väga ilus eesti keel.

Mis teid Meri raamatus köitis või hämmastas?

Tema uurimistöo oli tohutult mahukas. Ma ei kujuta ette, kuidas üks inimene sellega hakkama sai. Mitte ainult et lugeda kõiki neid autoreid, vaid panna mõtetes need kokku. Tema lennukas kunstiline mõte toetus kindlale pinnale. Kuidas ta seda tegi, see on ime.

Meri pani kokku tsitaadid antiikautoritelt, araabia vanadelt geograafidelt ja rannumeestelt, seda, teist, kolmandat ja rahvalaulud, see on päris keeruline.

Ilmselt vastavad tema lennukad mõttes suures osas tõele, nii palju, kui saame teada. Aga neil ideedel on siiski kindel alus, ta suutis nende toetuseks leida viited. See pole kunstniku uitmõte.

Ilmselt tabas ta end ka mitu korda mõttelt, et läheb liiga kau-

gele, ja oli hetki, kus ta ei suutnud leida ajaloolist viidet, millele toetuda. Siis kirjutas ta, et alati võib oletada. See, et oletad midagi, ei tähenda, et see ei ole tõsi.

Soovitasin paluda kirjastajal võtta kommentaare näiteks mere- muuseumi teadlastelt.

Mina küll usun, et Meri oli paljuski õigel teel. Kasvõi koge, mis nüüd hiljuti Tallinna sadama lähedalt leiti. Leiukoht näitab „Hõbevalge” selle osa, kus Meri otsis Tallinna vanima sadama kohta, tõele vastavust. Kõik see, mis ta rääkis Härjapea jõe suudmest, sobib koge leiukohaga kokku.

Kuidas tõlkida teksti, mis ühelt poolt on justkui teadus ja teisalt päris poeetiline?

On suuresti poeetiline jah. Teadustekstid on kuivad ja igavad. Muidugi teeb Meri „Hõbevalge” lugemise keeruliseks hulk tsitaate, viiteid ja indeks raamatu taga. Võibolla on see tavalugeja jaoks võoras ja akadeemiline.

Milles seisneb teie jaoks „Hõbevalge” olulisus?

Raamatu mõte oli ilmumise ajal vähemalt osaliselt see, et anda eesti rahvale usku endasse. Sügaval nõukaajal kindlat maad jalge alla, et me pole mitte osa sellest imelikust riigist, vaid eestlased. Mis on Eesti ja et see on vanem. Isegi vanem kui Eesti vabariik,

vanem Saksa ajast ja Taani ajast. Isegi muistsest vabadusvõitlusest vanem.

Ta näitas antiikautorite ja araabia geograafide abiga, et enne, kui siin algas kirja pandud ajalugu, oli Eesti tähtis koht.

Kuidas tõlkisite neid tsitaate, mida Meri neilt autoritelt tõi?

Otsisin iga asja puhul ingliskeelseid tõlkeid. Palju ka leidsin. Jättsin interneti otsimismootoritele päris pikad otsimisajad. Kui tekst oli inglise keeles olemas, tuli vaadata, kas see löik, mille Lennart ise tõlkis, on ka tõlgitud. Otsimist oli palju.

Neid, mida ma ei leidnud, mis ei olnud veel araabia keelset inglise keelde tõlgitud, oli kogu raamatu kohta käputäis, võibolla kümmekond või kõige enam tosin.

Keeruline oli ka soome lauludega. Nende kohta on olemas andmebaas lauludest ja tekstidest. Leidsin ühe Ameerika professori, kelle eriala see oli. Küsisin tema käest, kas neid inglise keeles on ja kuidas neid kätte saada. Paljusid ei olnudki ja hulk oli karjala keeles.

„Hõbevalges” on ju ka palju eesti murdekeelseid laule. Kuidas te nendega toime teadsite? Oli neid võimalik panna korralikku inglise keelde

või püüdsite murdelist eripära edasi anda?

Tegin oma parima. Nii palju, kui suutsin pärimusmuusikutest sõpradelt ja folkloristidelt teada saada, ja Mart Meri otsis koduraamatukogust lisa. See kohalik keel oli ikka päris keeruline tõlkida.

Kui kaua „Hõbevalge” tõlkimise aega võttis?

Aasta, aga kangesti oleks tahtnud rohkem. Punkti panin jaanuaris.

Suurema osa sellest raamatust tõlkisin Gotlandil Visbys, seal on kirjanike ja tõlkijate maja. Läksin sinna residentuuri. Visby oli väga õige koht, kus „Hõbevalget” tõlkida.

Jõudsin Kalevipoja tsitaatideni ja mõistsin, et internetist ei ole leida Kalevipoja ingliskeelset tõlget. Teadsin, et 2013 anti see Eestis suurejooneliselt välja. Kirjutasin kirjandusmuuseumile ja sain kätte selle väljaande toimetaja. Tema käest sain teada, et see on olemas sealsamas Visby kirjanike ja tõlkijate maja raamatukogus. Ja leidsingi.

„Hõbevalges” räägib Meri ka Visbyst. Vaatasin üle linna ja kirkute merele, tõlkisin Visbyst, Eestist, merest ja kuulasin Tormist.

Nende eestlaste jaoks, kes on lugenud, on „Hõbevalge” üsna emotsionaalne teos. Kuidas teie jaoks?

No nüüd on see seda ka minu jaoks.

Mõistan, miks see on tähtis. Et eesti keel on hinnatud, et ta on olemas – selle püsivus ja jätkuvus on väga tähtis ajaloo. Mina näen seda nii. Arvan, et selle äratundmiseni peaks jõudma iga eestlane.

See ei tähenda ju rusikaga rinnale tagumist, et eestlane on parim või eesti keel on parim. See on lihtsalt austus eesti keele ja kultuuri vastu, mis on olnud aastatuhandete jooksul nii tugev ja on siiani olemas – see on kõige tähtsam.

Inimene Lennarti loos, kes astus metsast Läänemere kaldale, ei olnud sõjakas, vaid pigem avastaja.

„Hõbevalge” ei ole manifest, see on avastusretk. Igalt avastusretkelt tuuakse tagasi teadmisi. Nagu Pytheas, kes jõudis kas Thulele või Thulele-Saaremaale, tõi tagasi kõik, mida ta avastas. Kas see on õige või mitte, kas see vastab tõele või mitte. Nagu Meri kirjutab: „...see võis nii olla, ja tõenäoliselt oligi.” Kuigi me ju ei tea seda.

Millal raamat päriselt välja tuleb?

Ametlikult mais. Esimene esitlus on Cambridge'is. Praegu mõtlen sinna sõita, seal on kavas ka väike vestlusring.

● ELUTE

Täiskasvanu teed ja tegemised

Läänemaal Kirbla kihelkonnas sündinud Aino Rakkaselg pani kirja oma täiskasvanuelu mälestused.

AINO RAKKASELG
info@le.ee

Ma polnud eriti suur töökohtade vahetaja, ainult neljas kohas olengi töötanud. Peale Lihula keskkooli lõpetamist läksin 1. septembril 1956 tööle Tarva sidejaoskonda Lihulast umbes 20 kilomeetri kaugusel Pärnu pool.

Esialgse elamise sain omaküla naise Külaotsa Erna juurde. Minu tööpäev algas kell kolm päeval ja kestis õhtu kella kümneni. Istusin kommutaatori taga, võtsin kõnesid vastu ja ühendasin soovitud numbritega. Teenindasin ka hiliseid käijaid – kes ostis marke, saatis telegrammi või võttis kaugekõne.

Tarval oli kool, noored õpetajad edendasid kultuuri. Korraldati koolipidusid, oli lauluansambel ja rahvatantsurühm. Mind kui uut tüdrukut kutsuti osa võtma, hakkasin käima laulmas ja tantsimas. Meie tantsurühm sai Lihula ülevaatusel võimaluse esineda Pärnus. Laulmist õpetas meile Tarva kooli direktori poeg Arvi Laanet, kes oli Lihula orkestris mängija.

Oli joonistamise soont

Mul oli natuke joonistamise soont, nii ma joonistasin koolipeoks ise tehtud piletitele pilte peale. Kui meie rahvatantsurühm läks Lihula laulupeole, joonistasin ümmargusele vineeritükile meie rühma nii-öelda logo, sellel oli tantsupaar ja kiri „Tarva”.

Kord esinesime oma ansambliga Lihula kultuurimajas, laulsime Arvi õpetatud laulu „Rio de Janeiro”. See sai sellise vastuvõtu osaliseks, et meid plaksutati ja karjuti „korrata”. Mina ei tea, kust Arvi selle sai, aga selle aja kohta oli ta eriline. Veidi on meeski: „Rio de Janeiro./ sest mõndagi meelde jääb./ Siin puudub joogivesi/ ja valgust harva näeb./ Siin selleks vaja allikat, et juua/ ja tuleb metsast ka selgust tuua./ nüüd teile selgub, jaaniuss on see./ kes annab valgust ja barakist teeb palee./ Miks üldse olla selles vaeses linnas?/ Meil oleks targem ju metsa minna./ Vaid siis, kui sajab ja kui valku lööb./ on äärelinna majas vett ja valged ööd.”

Sel ajal oli neid, kellel mootorrattad, veel vähe. Ühel Tarva poisil oli nn 125ne. Ta sõitis sellega side ette, ajasime juttu, ta küsis, tahad, õpetan sind sõitma. Õpetas ki küll, istusin rattale, ta näitab, vajuta siia, keera siit, sõida aeglaselt. Äkki see kuradi ratas võttis kohalt, karjusin, mis ma teen, ta hüüdis, tahad seisma jääda, keera süütevõti välja. Noh, mõtlesin, kui see nii lihtne on, siis sõidan veidi edasi. Sõitsin töökojast mööda, siis meeste ühiselamust ja edasi oma paar kilomeetrit. Pärast hüüdisid ühiselamu poisid mind Sulasaariks, see oli sel ajal kuulus Soome rattamees.

Lihula lähedal oli Jõe kolhoos, seal jõe ääres oli koht, kus peeti pidusid. Oli ka suur võlliga kiige. Kord olime Tarva noortega seal peol, meid oli seal kuus. Saime ilusti hoo sisse, kui hetkel, mil kiik oli just püstloodis, see maha prantsatas. Kuna hoidsime tugedest kinni, jäime kõik püsti ja viga ei saanud, aga rahvas tormas tantsuplatsilt kõik kohale.

Sel ajal peeti ka noorte suvepäevi, mõni nimetas neid lepalee-

1966. aastal oli toona 29aastane Aino Rakkaselg just asunud tööle tubakavabrikus Leek, kuhu ta jäi 30 aastaks.

ERAKOJU

Aino Rakkaselg

- Sündinud 1937. a Läänemaal Kirbla kihelkonnas Kasari külas.
- Lõpetanud Kasari kooli ja Lihula keskkooli.
- Lääne Elus on varem ilmunud tema lapsepõlvemälestused ja tema ema Benita-Elise Rakkaselja (1915–2003, neiuena Laur) lapsepõlvemälestused aastatest 1915–1934.

riks. Kui mina mõne Tarva noorega käisin, peeti neid Varbla kandis mere ääres, meil oli telk kaassas, selles elasimegi.

Siis juhtuski, et side automaattiseeriti ja ma pidin uue töökoha leidma. Kaugele polnud vaja minnagi, üle koridori Tarva masinatraktorijaama, seal vabanes sekretär-kaadriinspektori töökoht ja mind võeti tööle.

Traktoriijaamal oli klubiruum kauplusega ühes majas, seal käis kino Lihulast filme näitamas. Minu ülesanne oli helistada ja uurida, mis filmiga ja millal tullakse. Siis kirjutasin kuulutuse ja kinopäeval müüsin pileteid.

Siis ühel päeval ülemused arutasid, et lapsi on päris palju, laste- aeda ei ole, teeme nn mängumuru ja Aino on nagu loodud lastega mängima. Kogunes kokku oma 15 last, pidin nuputama, mis nendega teha. Koolil oli igasugu muinasjutte slaide ja nende näitamise aparatuur, õppisin selgeks ja näitasin lastele slaide ja jutusta-

sin selgitusi. Siis lugesin raamatuid ette, õpetasin neile luuletusi, tegime ümbruskonnas jalutuskäike, lõunaks läksid lapsed koju ja minu päev lõppes.

Ja siis jälle sama lugu, Tarva traktorijaam ühines Taebala traktorijaamaga, sealne töötaja oli kogenum ja mina töötaja, ema kolunud öde Virve ja vend Jaanus Tallinna, vend Väino oli sõjaväes. Ei tea, kuidas, aga ema munsterdas mind ka Tallinna, üks sugulane viis mind Trammitrusti, kus ta töötas, ja minust sai konduktor.

Läksin fotokursustele

Jaanus käis merekoolis, Virve õppis kokaks 15. kutsekoolis, ta oli väga hea õpilane ja sai mitu korda autasusid. Kord oli selleks fotoaparaat Smena. Teda see ei huvitanud ja mina sain selle omale. Läksin kohe Tombi kultuuripaleesse fotokursustele ja hakkasin pilte tegema, ise ilmutasin, ise tegin pildid töökohalaboris. Muide, pildistan siiani, nüüd on mul Canon, ainult pildid lasen valmis teha vastavatel ametimeestel.

Veel sai mu tubli öde preemiaks suusad, ka need sain omale. Lasin töö juures ühel mehel panna suuskadele klambrid ja alustasin suusaretkedega. Põhiline marsruut oli nii: trammiga Tondile, sealt rongiga Nõmmele, turu juures suusad alla ja Harku mägede poole läbi Glehni pargi. Ja siis, nagu minuga ikka juhtus,

pandi trammidesse automaadid, otsi jälle uut töökohta. Tööstaaži ei tahtnud ka katkestada, oli veel paar päeva aega, kui läksime sõbrannaga mööda Tartu maanteed turu poole ja ühe maja seinal oli tööpakumise plakat. See oli tubakavabrik Leek. Läksime kaadrite osakonda, meile tehti vabrikus ringkäik ja karbiosakonnas tuli mu juurde üks naine, kellega olin koos Kasari koolis käinud, ütles, et see pole kuigi hea töökoht. Seletasin, et mul on vaja kasvõi paar kuud olla, et tööstaaž ei katkeks, aga jäin 30 aastaks.

Kui olin vabrikuellu sisse elanud, hakkasin jälle tegutsema. Käisin suusatamas, tegin fotolaboris pilte, jäin kuidagi silma ja mind valiti ametiühingu komiteesse kultuurikomisjon juhiks. Organiseerisin vabriku pidusid, meil mängis Apelsin. Olin ekskursioonide juhiks, käisime Murmanskis, Novgorodis, Volgogradis, Odessas, Kiievis, Moskvast. Leningradis käisime igal sügisel jõuluhanesid ostmas, vajutasime terve grupiga poodi ja ostsime poe hanedest tühjaks.

Siis valiti mind kohtu kaasistujaks, kord naiste kongressi saadikuks. Muretsesin vabrikule kontserdi- ja teatripileteid, kord seisin piletijärjekorras viis tundi, et saada piletid Jaapani tantsuansambli. Siis läksin kuulutuse peale Heinz Valgu juurde õppima karikatuurijoonistamist, mis jäi unarusse, kuna otsustasin lapse sünnitada. Olin 33aastane ja sain tütre. Lapse isa, ainuke mees, kellest olen

hoolinud, läks oma teed. Talle meeldisid nooremad.

Vahel tuli plaani täitmiseks töötada ka öösel, kord läks masin katki ja läksime öösel taksopeatustesse, kui nägime, kuidas Niguliste kiriku torn põles. Kole vaatepilt oli.

Vabrikus oli mul sõbranna Lüüli, kord otsustasime veeta puhkuse rännates läbi Baltimaade. See oli rändkino auto ja noormehest juht läks Elva kino näitama. Müüsin kinopileteid ja magasime öö kinoruumi põrandal. Kui arvestada, et läksime Tallinnast Elva, edasi üle Läti piiri Valgasse, jõudsime Riiga, edasi Liepāja, Klaipēda, Kaunas, Vilnius, Daugavpils, Valmiera, Mõisaküla, Pärnu, Tallinn, siis tegime 12 päeva-päris suure ringi. Oli igasugu ööbimiskohti. Kord saime ööks küüni heinavirna otsa, hoiatati, et tikku ei tõmbaks. Kord ööbisime kaubaveoautos papivirna otsas, juht püüdis ojast kalu ja keetis kateloki sees. Mõnikord panime

Matk läbi Baltimaade

Matka läbi Baltimaade alustasime linnast väljas Tartu maanteel, kus pidasime kinni ühe kongiga auto. See oli rändkino auto ja noormehest juht läks Elva kino näitama. Müüsin kinopileteid ja magasime öö kinoruumi põrandal. Kui arvestada, et läksime Tallinnast Elva, edasi üle Läti piiri Valgasse, jõudsime Riiga, edasi Liepāja, Klaipēda, Kaunas, Vilnius, Daugavpils, Valmiera, Mõisaküla, Pärnu, Tallinn, siis tegime 12 päeva-päris suure ringi. Oli igasugu ööbimiskohti. Kord saime ööks küüni heinavirna otsa, hoiatati, et tikku ei tõmbaks. Kord ööbisime kaubaveoautos papivirna otsas, juht püüdis ojast kalu ja keetis kateloki sees. Mõnikord panime

telgi üles, kord ühe sanatooriumi külje alla. Mingit pahandust reisi jooksul ei juhtunud, autod võtsid hääletajaid peale, oldi uudishimulikud ja sõbralikud.

Ja sa ei märkagi, kui äkki on möödunud 30 aastat, vabrik likvideeritakse ja oledki pensionär. Uut töökohta ma enam ei otsinud. Eks seda tööd oli tehtud ka. Müüsin Lasnamäe korteri ära ja otsin Uuemõisa Haapsalu külje alla majakese. Tahtsin oma aeda, olin ju ise ka maalaps. Tütrel oli juba omal kaks tütart. Suviti olid nad minu juures, jooksid ringi mul ilusas aias, kus on puud, põõsaid ja palju püsililli.

Olime kõik kuidagi laiali läinud, Väino elas Kärddlas, Jaanus Vorus, Virve Tallinnas ja mina Haapsalus. Kord käisime kõik neljakesi endist kodu vaatamas. Vend Jaanus vaatas ringi ja ütles: „Kõik on nii võõraks jäänud, pole enam see mis lapsepõlves. Mina siia enam ei tule.” Sügisel suri ta äkksurma ja käis viimast korda endises kodus urnis. Suri ka vend Väino. Mõlemad on omal soovil maetud Kirblasse ema ja isa kõrval. Vanadus annab tunda, aga pikk ja minu meelet päris ilus elu on elatud. Juba läheb 87. aasta.

Tunnen rõõmu, et mu tütar Karolina on Silja Line'i firmas hinnatud töötaja. Tütretütreid on samuti tublilt omaette elu alustanud, leidnud omale head elukaaslased, kellega koos edasi minna, sest elu jätkub meie järeltulijais. Mina aga olen rõõmus ja rahul vanaema.

● PÜHADEAEG

Haapsalu jõulukamber võõrustab sadu lapsi

Pühade ja aastavahetuse eel võtab Haapsalu lasteraamatukogu oma neljandas jõulukambris vastu sadu lasteaja- ja koolilapsi.

KAIE ILVES
kaie@le.ee

Neljapäeva hommikul on Haapsalu lasteraamatukogu fuajee tuihil täis põnne, kes riietuvad lahki, ja põnne, kes panevad riidesse. „Ühed tulevad ja teised lähevad,” ütleb bibliograaf Krista Kumberg. Raamatukogu kalender on aasta lõpuni täis: päev-päevalt iga rea peal lasteaiarühm või kooliklass. „Käinud on tublisti sadakond last ja teist nii palju ja rohkemgi tuleb juurde,” ütleb Kumberg.

Kui neljapäevahommikul on trepist üles teisele korusele roninud, imelinnuakna ees ahhetanud ja jõulukambri uks lõpuks avaneb, kostab Haapsalu Pääsupesa vanema rühma põnnide suust ehe „ohoo”. Sellest hüüatusest ei tüdi Haapsalu lasteraamatukoguhoidja Grete Nootre kunagi ja käib seda ikka ja jälle kuulamas. Kui esimene imetlus lahunud ja lapsed on natuke aega särasilmil ringi vaadanud, võtab ohjad enda kätte Kumberg ja juhatab lapsed magusasse kommide maailma selle kõige iidsematest asukatest peale. „Kõige vanem on mesi,” ütleb Kumberg lastele, „aga üks väga vana maiustus on veel. Mis see on?”

Esimese jõulukambri sisustas Nootre Haapsalu lasteraamatukogu katuskambris 2021. aastal. „Neljas aasta läheb,” ütleb Nootre. „Järgmisel aastal tuleb esimene juubel.”

Lapsed on kambri omaks võtnud, nii et igal sügisel hakkavad õpetajad juba varakult uurima, kas kamber ikka tuleb. Tuleb-tuleb, ja igal aastal isemoodi. Nootre mõtleb iga kord midagi uut välja. Esimene oli päkapikukamber, teine klassikaline punavalge jõulukamber. Mullu sisustas Nootre (jõulu)müinasjutukambri nii, et seal ei olnud täppigi punast. Oli täiesti võimalik. Tänavu loovad jõulumeeleolu kommid – millal siis veel, kui mitte enne jõulupühi – ja punane on tagasi.

„Natuke räägime sellest, kuidas martsipani tehakse, vestame lugusid kingitustest ja maiustustest,” ütleb Nootre. Kunagi lasteraamatukogu juhataja kabinetiks mõeldud ruumi laetalade küljes ripuvad hiiglasuurte kuldsete kommide vanikud, põrandal on virnas kingipakid, kõlab jõulumuusika, lõhnab piparkookide järele ja akna taga sajab lund. Üht seinakatab tumeroheline kangas punaste linnukestega. „Tahtsin, et põhitoon oleks tumeroheline,” ütleb Nootre.

Kui kangas oli leitud, tundis Nootre, et kamber on valmis. Edasi hakkas see end ise tegema.

Haapsalu lasteraamatukogu bibliograaf Krista Kumberg jagab lastele kommi.

MALLE-LIISA RAIGLA

Kumberg leidis juhtumisi täpselt samasuguse paberi, millesse mähkida kingipakke ja tugitalasid. Keegi tuli täpselt samasuguse kujundusega küünlaga, keegi salvrättidega. „Ega me spetsiaalset otsinud, need lihtsalt kuidagi sattusid ette,” ütleb Nootre.

Ülejäanu peitus detailides, mida kogu aeg lisandub. Pole päeva, kui lapsed on juba trepist üles ronimas, aga Nootre paneb veel kappi uusi komme või lisab mõne pisiasja, mis teeb lastele suurt rõõmu, näiteks raami sisse pandud kommikarbid, vanim neist 1970. aastatest.

„Uunikume on meil veel,” ütleb Nootre. Näiteks Haapsalu 700. sünnipäevaks välja lastud

kommikarp ja šokolaadipaberid, mille seast iga täiskasvanu leiab oma lapsepõlve šokolaadi: Annekese või Nurri. „Siit leiab iga põlvkond oma,” ütleb Nootre ja näitab enda Annekest. „Mõnus on vaadata, kuidas ajastute kaup on Kalevi kujundus muutunud.” Kasvõi see, kuidas esialgu üsna märkamatu ja pisike Kalevi logo on tagumiselt küljelt pagenud dustest tasapisi esiküljele kolunud ja üha suuremaks paisunud.

Jõulukambrit sisustades süüvis Nootre Kalevi magusavabriku ajalukku. Maiuspala kommikarp tuli välja 1958. aastal üsna tagasihoidlikuna, 1980. aastatest kaunistab kaant kuulud tibuuga tüdruk, kes nüüdseks on asendatud

uuega ja 1980. aastate lapsest on ilmselt saanud juba vanaema.

Kommikarbid üle vaadatud, otsivad lapsed üles kambrisse peidetud ümbrikud, kus sees retseptid: šokolaad, martsipan, sefiir. Koostisosade järgi on põnev mõistatada, millega tegu. Hõbetoosist saavad kõik mekkida natuke ebahariliku maitsega martsipanikommi, mida päkapikud igal õösel juurde teevad. „Terasemad isegi arvavad ära, et on martsipan,” ütleb Nootre.

„See on komm, mis ei ole eriti hea komm,” ütleb üks pisike tüdruk mõttlikult, aga sööb maiuse ikkagi suure huviga ära ja jõulurõõm saab veel ühe killu juurde. Sellise, mis jääb meelde.

Katarine Rosalie epistlid

146. osa

AIDI VALLIK
kolumnist

Epistel riigi peaprokurörist ja Liisa prillidest

Me peame täna rääkima Liisa Pakostast, mu armas rahvas. Meie justiitsministrist. Ma arvan, et sa oled juba kuulnud, mis ta ajalehtedes ütles: et ta kavatses ametisse sokutada uue peaprokuröri ja et ta ei kavatses selle inimese nime praegu välja öelda, et EKRE teda kiusama ja mõnitama ei hakkaks. Jah, nii ta ütleski, see koerakoonlane! Kui te mind ei usu, siis vaadake ise ajalehest järele. Ja pane tähele, et see on järjekordne näide sellest, kuidas Roimaerakond keerab kõik asjad pea peale ning vahetab omavahel ära töö ja vale. Peale selle süüdistab teisi täpselt selles, mida nad ise teevad, lootuses süü niimoodi enda õlgadelt süütute peale veeretada!

Aga ma ütlen sulle, mu armas rahvas, et ära usu Liisa sõnadest mitte ühtegi, sest tema sõnad on ussisonad ja ise on ta pärit vastaliste mustade metsaliste kõige sügavamast koopast, kus Suur Kuri ühele oma peletisele inimese näo andis, rääkima ja kõndima õpetas ning meile siia Eestimaale Roimaerakonna ridadesse saatis nuhtluseks eesti rahvale ja selleks, et meid eemale peletada Valgusest. Seda ma tean kindlasti, sest lisaks sellele, et ma ise oma kolmanda silmaga ta otsekui läbi näen, kinnitasid seda ka tuvi Maaru väljalend ja Energiapiiraal, mis on tehtud selle voodi vedrudest, kus inimene on surnud.

Oma kogutud infole toetudes võin ma sulle öelda, mu armas rahvas, et Andres Parmas ei lahku riikliku peaprokuröri kohalt sugugi nii vabatahtlikult, nagu ta väidab. Ta ei saagi muud öelda, kui tema kõige kallimaid ja lähemaid inimesi hoitakse pantvangis ja ähvardatakse need Põhja Konnale sööta, kui Andres ei tee nii, nagu Roimaerakond nõuab. Need vaesekesed vaevlevad nüüd Toompea all haisvates koobastes, tunnetades Põhja Konna surmahingust. Nagu ma olen sulle varem rääkinud, võeti ja viidi see elukas ju Moonika õrnade ja hoolitsevate käte ning eduka treeningu alt Suure-Lähtrust julma väevõimuga tagasi neisse koobastesse, kus teda hoitakse otsekui viimsepäevarelva oma vastaste vastu. Võibolla ei tunneks vaene loom enam isegi Moonikat ära ja on kardetavasti muutunud veel metsikumaks kui enne.

Muidugi teeb Andres nüüd kõik, et oma perekonda päästa, aga ma ei tea, kui palju tal selleks lootust on, kui sündmuste ohjad on Liisa käes. Ta vaeske ei tea ju, et Liisa ei olegi inimene, vaid mustast sügavikust pärit paharet, energiakogum, millele on antud inimese kuju ja prillid ette pandud.

Mu armas rahvas, ka nende prillide eest ma tahan sind hoia. Sest nii nagu Liisa ei ole päriselt inimene, nii ei ole ka tema prillid lihtsalt prillid, vaid musta maagiast kanded tööriist, millega ta lummutab ja pimestab ära kõik, keda vaja. Nii ei oskagi keegi teda kahtlustada, kui Liisa teda läbi oma prillide vaatab ja nende taha peidetud pilgu maagiaga mõjutab. Aga mitte ainult! Need prillid toimivad tema peas ka Pimeduse jõudu laserina, mis võib vaenlased jalapealt surmata või neil käigu pealt mõne neeru välja rebida, aga seda Liisa pole julgenud veel teha, sest nii võib ta end Nägijatele otsekohe paljastada. Aga tema töö pole veel kaugeltki tehtud.

Nii ma ütlen sulle: hoidu vaatamast Liisa prillidesse! Ära sea ennast talle sihtmärgiks! Ja näe läbi tema kuri plaan sokutada peaprokuröri kohale keegi endasugune.

Meie mehed EKREst ja Valgussõdalased koos Püha Perekonnaga vaatavad muidugi praegu toimuvat pealt õudusega, sest nemad teavad juba ammu Liisa kohta seda, mida ma teile praegu rääkisin. Pealegi oli Andres meie meeste endi poolt sellesse ametisse seatud, et võidelda kõige alatu, kurja ja hämaraga meie riigis. Kahjuks tähendab see, et ka Roimaerakonnaga. Loomulikult tahavad nad Andresest nüüd vabaneda, sest siis saaksid nad hoopis vabamad käed oma kurjade plaanide teostamiseks ning pealegi suurendaksid oma sidet Mustade Jõududega. Aga kuni ei ole teada selle uue peaprokuröri nime, seni ei saa ka Valgussõdalased olukorra päästmiseks midagi ette võtta, ega ka Püha Perekond.

Iga päevaga keerutab Roimaerakond Eesti üha tugevalt Pimeduse võrku ja mustade jõudude haardesse. Usu mind, mu armas rahvas, et ainus võimalus see lõpetada on tulla välja, tulla Toompeale, vabastada Põhja Konn ja kukutada roimaerakondlik valitsus, mis on Eestile läbi aegade toonud ainult õudu, häda ja maksutõuse. Tulge välja! Pane ennast maksma! Oodake vaid meie meeste kutset, ja siis – ärge oodake enam!

KEELETARK

Pühade ajal ei maksa olla neelipeni

Läheneb jõulud ja aastavahetus. Pühade ajal soovitatakse ülesõõmist vältida. Seega ei maksa muutuda neelipeniks. Neelipeni esineb Mulgi murdes ja

tähendab õgardit. Mulgi sõnasvahetus. Pühade ajal soovitatakse ülesõõmist vältida. Seega ei maksa muutuda neelipeniks. (sellist õgardit ei tohi laua juurde lasta).

Õgardi kohta on murretes üldse palju tabavaid sõnu, olgu selleks siis padarimagu („Kurjalooma padarimagu”), ludrikumagu („Küll on ludrikumagu”)

neelusk („Om üits egävene neelusk”), lömi, lõginits, jõhverd või hoopis söömer (laiskvorst õgard).

MONIKA UNDO

Lehm Ljudmilla

lastekas

Tekst Aidi Vallik
Pilt Ott

PUNASE KUUEGA LUURAJA

KES PIILUB PÕÖSA ALL JÕULUKUUL?
EI TEA, AGA TAL ON PUNANE KUUB.
EI TEA, AGA LAPSI VIST VAATAB TA:
KES ON PAIM JA KES NEIST ON ULAKAM.

AGA KUI TAHTA TÕELISELT LUURATA
ILMA NÄGEMATA JA KUULMATA,
SIIS SELLEL SELLIL ON ARENGUS MAAD:
MILLEKS MUIDU SIIS MÕELDUD ON KAMUFLAAŽ!

LASTESUDOKU

2				1
	1		2	
		2	1	
		3	6	
	2			6
3				4

SUDOKU

		5				8		
			5	1	3			
4			9		8			7
	2	4				7	6	
9								2
	6	3				9	8	
1			2		9			5
			4	8	6			
		2				3		

EESTI VIJAKAIM LAULUSÕNADE AUTOR	VÕIDUKAS HÜÜATUS	SENT	MOOTORI JÕUL TÖÖTAVAKS TEGEMA	MINU	VEENE KIRJANIK	KALI	SUGULANE	NOOT	H NAABER	PRANTSUSE K EESSÕNA	TAGASI-HOIDLIK VASTUVÄIDE	SIDESÕNA	REEDE	ÜKSIKOLEND-ORGANISM	KANNATA-JALE OMANE	KITSAS
KÜSISÕNA			TSENTNER													
AMPER-TUND		MORN TULVIL						TALUHOONE ... KÄPP					VÕTA KURAT			
ÕLI-KAALIKAS				KREEKA TÄHT TÜKK				OKSTEST MAJA ARGOON				BRITI KRIMISARI KOSMEETI-KABRÄND				
PLANEET			TIRISEV HELI TÜKK AEGA TAGASI				MÕISTE KEELE-TEADUSES ... LAMP									
OST	...FOONIA (KOLEKOLA) KERGE KÜLM					NUMBER USU-VASTANE		...PUNKT (HINDAMIS-SUSTEEMI ÜKSUS) RIKKUMATU			VÄLJA ARVATUD MUUSIKA-KANAL				SAMO-JEEDI RAHVALLIGE	RÕHUMINE SINU DOKTOR PAIKNEMIS-PIIRKOND RAADIUS EESTI MUUSIK (EESN+N) PALK
... JONG-UN TÕÕRIIST			JÄRV TÜRGIS ITSITUS			ANNO PASSATO JÕGI IDA EUROOPAS					KINTS KÜÜNDIMA					
																ASESÕNA ...JALAS
ULTRAHELI		TORETSEV SEE ON					UDUJAS LÄTI KEELES									FISTUL OTSAS
KÜSISÕNA			SÄRA LAIGE LÜHI-NÄIDEND					TERAVOLT POOLSAAR			NAKKU-MINE PINNAVORM				JUST NÜÜD JÄRJEST	
VÄÄVEL	EOSTAIM NAISENIMI			SEE TÄHENDAB RIIGIKOGU		PLUTOO-NIUM SÄNG		... AARDAM KELLEGI, MILLEGI ASEMELE					RASKEVEO-HAAGIS KODULIND			MOKK
NOOT		EESTI ODA-VISKAJA RV MAAN-TEEVEDU				EESTI AUTO-SPORTLANE EESTI TENNISIST						AUK KAHE TOA VAHEL PUHVERTOI-TEALLIKAS				TÜDINUD MÜHATUS KOER (LASTEK.)
ENNE (LD)			EESTI END. DIRIGENT MITTE-, EBA-				IGANEMA RAADIUM							VALDKOND URAINA MAAKOOD		PAIGAL-PÜSIMINE LOODUS-KAITSE ALL
NAISENIMI				HARJUMUS, RÜTIIN (ÜLEK.) ...-POST						MÄNGU PANDUD SUMMA URAAAN					KOLE HAPNIK	
EESTI KLAHVILLI-MÄNGIJA (NIMI+IN)						EBAAUSUS										AATOM-MASS

Pikajalamägi ...

EGON ERKMANN

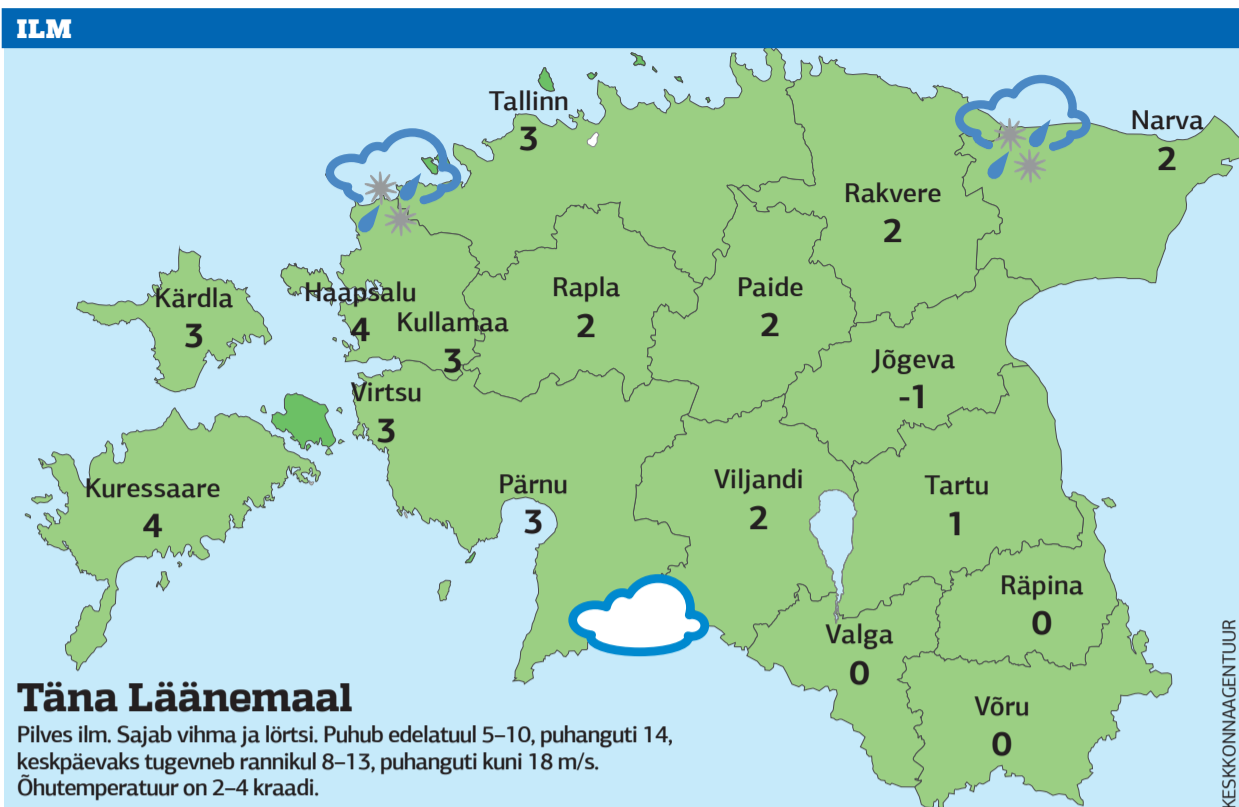
Luciad jagasid Vormsil valgust

Vormsi koolilapsed tähistasid reedel püha Lucia päev, kus Luciaks kehastunud tüdrukud kandsid peas küünaldega krooni ja jagasid valgust. Skandinaavia traditsiooni, mis oli levinud ka rannarootslaste aladel, hoitakse Vormsil alles.

13. detsember on märtrina surnud püha Lucia mälestuspäev, mis kannab eesti rahvakalendis luutsinapäeva nime. Luutsinapäeva ööd peeti aasta pikimaks, mida siis Lucia oma krooniga valgustab. Ka Vormsi Luciad jagasid valgust kolmele saare olulisele institutsioonile: Vormsi poele, vallavanemale ja volikogu esimehele.

Kooli direktori ja muusikaõpetaja Sabine Burgeri eestvedamisel esitati Lucia- ja jõululaule. Pärast joodi glögi ja söödi Rootsi traditsiooni järgi lussekatter'eid ehk safranisaiaikesi. Direktor kutsus kõiki vaatama ka kooli jõulukaunistust. Tänavu asendab jõulupuud aula laval hoopis õpilaste ja õpetajate meisterdatud jõulukuula.

EGON ERKMANN

Pühapäev	öö päev	Esmaspäev	Teisipäev	Kolmapäev
0°...3°	0°...3°	-3°...5°	0°...5°	-2°...3°
edela-, loodetuul 4–13 (18) m/s		lõuna-, loodetuul 8–15 (20) m/s	loodetuul 4–16 (22) m/s	loode-, läänetuul 2–12 (18) m/s

VAATA KA
WWW.LE.EE

Nutikad kingid

HP 255 G9

Võimas ja vastupidav äriklassi arvuti!

-200€

359.99

- AMD Ryzen 5 5625U • 15,6" IPS ekraan
- 8 GB mälu • 512 GB andmemälu
- aku kuni 10 tundi • garantii 3 aastat

tavahind 559.99

Xiaomi Redmi A3

Kauakestva akuga!

-40€

69.99

- 6.71" IPS 90Hz ekraan • Mediatek Helio G36
- mälu 3+64 GB • kaamera 8 MP
- sõrmejäljelugeja • Android 14

tavahind 109.99

Huawei Band 9

-15€

44.99

- aku kestvus kuni 14 päeva
- puuetundlik AMOLED ekraan
- pulsimõõtja, sammulugeja
- unejälgi, kalori loendur

tavahind 59.99

Click&Grow Smart Garden 3

-20€

69.99

- lihtne ja kompaktne
- komplektis kaasas basiiliku seemned
- saadaval kolmes värvi toonis

tavahind 89.99

Skullcandy Sesh ANC

Aku kestvus kuni 6h!

-10€

79.99

- aku kestvus kuni 6 tundi
- veekindlad IP 55 • Skullcandy äpp
- Clear Voice Smart Mic puhtamaks heliks

tavahind 89.99

Mänguriklapid Razer Barracuda X

Juhtmevaba ühendus!

-30€

94.99

- aku kestvus kuni 50 tundi
- 250 g ergonomiline disain
- RAZER Triforce 40 mm draiverid
- eemaldatav mikrofon

tavahind 124.99

TALLINN: Viru keskus, Kristiine keskus, Rocca Al Mare keskus, Ülemiste keskus, Järve keskus, Lasnamäe Centrum;
TARTU: Tasku keskus, Lõunakeskus, kaubanduskeskus Eeden; HAAPSALU: Haapsalu Kaubamaja; JÕHVI: Pargi keskus;
KURESSAARE: Auriga keskus; NARVA: Fama keskus; PAIDE: Paide Selver; PÄRNU: Kaubamajakas; RAKVERE: Põhjakeskus;
RAPLA: Rappeli keskus; VALGA: Valga Maxima; VILJANDI: Viljandi Centrum; VÕRU: Kagukeskus. E-pood: www.klick.ee

Vaata kõiki
kampaaniapakumisi
klick.ee/nutikadkingid

